

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliæ Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

12. Titius habitans prope domum Sempronii multa utensilia ab eo furatus
est, sed cum incendio utraque domus una nocte vastaretur, quæsitum à
me fuit, an Titius teneatur ad restitutionem, cum furtum ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76432](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-76432)

R E S O L . X.

Merito superiori questioni hec adinnta erit: Virum iniqum possefōr tenetur ad restitutionem iuxta summum valorem, & incrementum, quod res habuerit tempore acceptionis, quando ignoratur, quo tempore et res Dominus esset rem quam venditur. Ex part. 2. tract. 17. & Misc. 3. Refol. 52.

¶ 1. **L**essius lib. 2. c. 12. sub 1. n. 109. docet passim DD. affirmare respondere. Ratio est, quia in eo statu vendi poterat; & in dubio melior est conditio innocentis, in cuiusque fauorem inclinandum; & hanc sententiam docet etiam Vasquez opus de rebus §. 5. §. 1. sub 1. n. 77. Hac opinio est probabilis.

2. Sed ego existimo restitutionem in tali casu faciendo esse, non secundum quantitatem pretij maximi, neque secundum premium medium. Ratio est, nam si cur dominus poterat vendere rem illam pretio rigoroso, poterat etiam & vendere pretio minimo. Ergo creditori, & debitori confunditur, dum restituunt premium medium. Quod si omnino sit incertum, quo pretio res illa sit vendenda, remittendum est negotium ad viri prudentis arbitrium, qui considerabit regulas communes, ad assignandum premium, videlicet quantitatem, & qualitatem illius rei, copiam, vel penuriam emporum, &c. Ita Turrianus in 2. 2. D. Th. 10. 2. disp. 10. dub 2. n. 7.

3. Ad argumentum in contrarium respondeatur, inclinandum esse in fauorem innocentis in foro extero, & quoniam non suppetit melior ratio constitutio de aequalitate inter creditorem & debitorem. Sed hoc non accidit in casu nostro. Ergo.

R E S O L . XI.

An si res ablata tunc valebat, v.g. decem aureos, postea vero antequam restituatur, valeat viginti, & quoniam res abeantur restituiri de em., aut viginti aurei? Ex part. 11. tr. 6. & Misc. 6. Ref. 5.

¶ 1. Circa hanc difficultatem ait Pontius in cursu Theol. dis. p. 2. q. 9. com. l. 1. n. 52. Distinguuntur Authores de mutatione intrinseca, & extrinseca valoris. Mutatio intrinseca est, quando ipsa res ablata in se crescit, aut decrescit, vt si res ablata fuerit agnus, & postea deueniat ovis. Mutatio extrinseca est, quando res secundum se manet physice inuariata in eodem statu, sed mutatur ramen ab aliquas exrinseca circumstantias, aut causas valor ipsius, v.g. si modius tritici, qui iam valeret tribus nummis, ratione caritatis frumenti, aut ex decreto Principis valeat quartuor nummis. Quoniam autem varia sunt de hac re sententia, fortassis tam in re ipsa conuenient. Sed quidquid sit de hoc, quantum ad rem, ex limo restituendam domino rem ipsam, aut valorem eius summum pro toto tempore quo detinetur, v.g. si abstulisti agnum, & non restituisti donec facta est ovis; aut facta esset, si non occidisse, aut perdidisse, debes domino restituere valorem ovis, nec sufficere restituere valorem agni. Similiter si abstulisti modium tritici cum valeret tribus nummis, & non restituisti, donec veniret tempus, in quo valerer quartuor nummis, tot restitui debent. Ratio est, quia reuera erat iniuria domino quod eo tempore, quo res ipsius plus valeret, per fursum alterius factum sit, vt non potuerit vendere rem suam illo tempore, & quod non, sit tam diues, tum quam esset nisi fuit abstulister agnum, aut triticum ipsius; sicut reuera non esset: nam non poterat tum acquirere sibi quartuor nummos, quos valeret res oblata. Cui iniuria

non satisfit dando quantum valebar res ante, aut postea, si tantum ante aut postea non valebat. Nec crederim tollere hanc obligationem, quod dominus si haberet suam rem, non esset venditus illam pro illo tempore, quo erat carior, & consequenter; quod non sit paullus damnum ex eo, quod caruerit te sua, tum migratione illius argumenti valoris, quia sufficit, quod poterat vendere, & quod per fidem sit effectum, vt non posset.

2. Nec refert, quod opponit Cardinalis de Lugo, si res furtiva sine culpa tuis periiisset, codem modo, rei iurita apud dominum, furem non obligandum ad restitutionem: non enim credo hoc esse verum, quia alias qui hodie futuretur equum, qui equus casu aliquo periiisset eras, non tenetur ad restitutionem, quod videtur falli, in qua quoniam periiisset eras, tu tamen hodie fecisti tuncum damnum domino, & tantum consequenter debes ipsi restituere certe, mihi absurdum videtur afflere, quod si auferres heri ex domo aliqua litem anima valentia decem nummis, que domus hodie combusta est cum omnibus in ea contentis, & que consequenter litem anima, si non auferrentur a te, similiter combusta essent, tu non teneris premium tantum pro illis restituere; nam quemadmodum teneris restituere valorem corum, si apud te combusta essent, quoniam non comburerent apud dominum; ita etiam teneris si apud dominum essent comburenda; quia ad iniuriam quam tu fecisti, & agnum etiam illa furandi, cum nihil feires de combustione, omnino per accidens est quod essent comburenda, neque. Sed quidquid si de hoc, quoniam non teneretur quis restituere nisi pro ratione damni illati, & damnum non inferretur in casu quo res ablata periret apud dominum paulo postquam ablata esset, prater damnum quod patet ex defectu rei pro modo tempore quod intercedit inter furtum, & tempus, quo periret res, si mansisset apud dominum: quoniam etiam non inferretur maius damnum domino pro tempore quo res ablata erat carior, si ipse tum rem illam vendere vellet, quoniam si non esset tum carior, nisi quod tum si veller vendere rem, non posset, tamen hoc ipsum est damnum aequivalent augmento pretij pro tempore illo. Deinde res illa in se pro tempore quo erat carior valebat plus quam ante: ergo non poterat retineri tum a domino sine iniuria tanti valoris: ergo tantum debet ipsi restituiri. Et haec omnia docet Pontius ubi supra, quae quidem licet probabilita sunt, opinionem tamen Cardinalis de Lugo, quan ipse impugnat, puto etiam sua probabilitate non carere, & aliqua quae Pontius assert, habent etiam suam difficultatem, vt ego alibi dixi.

Sup. contento in hoc §.
lege latam
doctrinam
Rel. leg. per
totam lig
nante s. Ne
rum. & s. ec
versus an
not.

Alibi in Ref.
1. not. prima
huius Ref.

R E S O L . XII.

Titus habitans prope domum Sempronij multa vespilia ab eo furatus est, sed cum incendio vitroque domus una nocte vastaretur, quesumus a me fuit; an Titus teneatur ad restitutionem, cum fursum periiisset, ac se in manu Domini esset.

Idem est de quocunque alio iniquo possesso.

Et quid est dicendum, si res non eadem modo, quo apud furem periiisset, apud Dominum peritura eras, sed diuerso, & absque culpa illius, v.g. apud Dominum peritura erat incendio, apud furem periiisset dilatior apud Dominum hostium incorfone, apud furem ruina, &c.
Et quid est sententum, si dubium est, an res apud Dominum perire, vel quia si apud se existaret, ante interiurum fuisse vendita, vel distracta, aut aliquo modo utilis?

Et quid est dicendum, si res furata pereat apud furem, & possessorem mala fidei ex dolo, & culpa illorum, non ta

N 4 men

men eodem, aut diverso modo apud Dominum sine culpa illius esset peritura? *Ei tandem queritur, si res, v.g. vel pallium Petri cras erat cum incendio domus ipsius Petri peritum, & de facto domus perit, & tu id sciens die, vel hora antecedente illud ab eo ferto abstulisti, & sic saluum fuit a periculis, similiter si nauis, in qua merces Petri veniebant, peritura omnino erat, & antequam submergenter, in aliquas merces illius ex illa exaraxis, & saluasti, tenearis in utroque casu ad restitutionem, &c?* Ex part. 1. tr. 4. & Milc. 4. Ref. 39.

Sup hoc lego §. 1. *A*ffirmatiq[ue] responder Paludanus in 4. diff. 15. §. vi. p[re]ce d[omi]ni Rel.

In regula peccatum 2. part. §. 6.n. in fine, & ad hoc magis accedere videtur Ioannes Medina C. de rest. q. 3. in fine, & facit pro hac parte: lex ex iniuria f[or]e de Vi & vi armata, ubi habetur, si res pereat casu fortuito teneri cum, qui eam abstatuit, etiam si pereat sine culpa sua, ad illius restitutionem, quia a principio fuit in mora, & idem probatur ex leg. 1. §. restissimè eodem t[em]p[or]e. Probant,

2. Primo, quia licet non tenentur ad hanc restitutionem ratione rei accepta, cum iam non extet, & casu perierit; tamen tenentur ratione iniusta acceptationis, & retentionis, hoc enim ipso, quod voluntarient illam furari, ad restitutionem illius se obligavit; sive apud dominum eodem modo esset peritura: sine non esset.

3. Secundò, quia forte non periiisset nec eodem modo apud dominum, si in eius manu fuisset, alienasset enim illam dominus, vel forte vendidisset ante illius interitum, & petitionem.

4. Itaque si res casu fortuito, vel subita hominum incurcione iusta, non iniusta, perit apud furem, vel iniquum possessorem, similiter & eodem modo apud dominum sine utilitate illius peritura, teneris restituere.

5. Sed mihi placet opinio contraria quae negat omnino furem (idem dicit de quo cumque alio iniquo possesso) ad restitutionem teneri tui furtiu[m], quando in eius manu perit, si eodem modo casuque certo, & infallibiliter, non sub dubio, erat apud dominum sine villa illius utilitate, ac commodo, v.g. iusta hostium incurcione, non iniusta, peritura. Hoc colligitur ex D. Thom. 2. 2. q. 62. art. 6. eam docet Couarruias ad regul. peccatum part. 2. §. 6. n. 1. Ioan. Medina C. de restit. q. 6. concl. 6. Sylvestris verbo restit. 7. q. 5. §. 3. Sà, verbo debitorum n. 11. Ludovic. Lopez 1. part. instruet. cap. 95. Rosella verbo restit. 16. §. 2. Petrus Nauar. lib. 1. de restit. c. 1. n. 27. & 2. Lessius lib. 2. cap. 12. de iniuriis fort. dub. 5. n. 92. & ibi citat Nauarrii in summa Lat. c. 17. n. 8. sed ibi nihil apud Nauarr, tale referitur. Ratio est,

6. Primo quia aliud est teneri furem ad restitutionem ex mora non restituendi, etiam si res apud dominum simili casu, eodemque modo sine illius culpa esset peritura aliud teneri ad restitutionem non ex mora, si res esset similiter, & eodem modo peritura apud eundem dominum sine illo illius commodo: in primo casu tenetur furem, & iniquus possessor ad restitutionem, in secundo non tenetur. Ratio est, quia in primo casu, si res absque mora domino fuisset restituta, potuisset, & non potuisset eam vendere, & alienare ante ipsius rei interitum, & sic iam fuisset ei ea res utilis, & quia cum fure cam non restituit, cum posset, priuarus fure dominus ex utilitate, quare necessario tenebitur ad restitutionem, quia per moram ei fuit in causa damni; In secundo vero casu si constet, quod antequam res simili modo periret: nec vendita nec utilis dominus fuisset, nullo modo ei tenebitur ad aliquam restitutionem, nec etiam ad introitum aliquod lucri cessans, aut damni emergentis, quia nullum damnum passus esset dominus illius, cum ante petitionem inutilis ei

omnino fuisse, & infrastructa, vt supponimus. 7. Deinde iniqua acceptio non inducit obligationem restitutionis, nisi quatenus infert damnum efficaciter: at haec acceptio nullum inutilitum damnum ergo ad illam non tenetur fut.

8. Dixi in mea responsive, non teneri furem ad restitutionem, si res eodem modo, & casu certo, & infallibiliter apud dominum erat peritura absque illo illius commodo iusta hominum incurcione: quia si peritura esset iniusta hominum incurcione, & per iniuriam domini illaram, & apud furem eadem iniusta incurcione perit, vel casu alio fortuito etiam sine culpa illius, tenetur sine dubio furem ad rei restitutionem & ad omnino interesse lucri cessantis, & danni domino inde emergentis, vt docet Lessius d. lib. 2. cap. 12. de iniuriis fortun. dub. 15. numer. 92. §. dico secunda ad finem: Et ratio est, quia ille, qui eam per iniuriam domini ab abstulisse, vel deuastasse, tenetur, ergo etiam tenebitur ad eandem restitutionem ille, qui illum praevenit, nam obligatio quam alius subiisset, in illum necessarium transmittitur, vt patet.

9. Sed quid dicendum, si res non eodem modo quo apud furem perit; pereat apud dominum, sed diverso & absque culpa illius, v.g. apud dominum peritura erat incendio, apud furem perit diluvio, apud dominum hominum incurcione iusta, apud furem edis ruina?

10. Aliqui tenent, teneri tunc furem ad restitutionem si non eodem modo, id est eodem nausfrago, incendo, & incurcione pereat apud dominum, & apud furem: ita docet Petrus Nauarri lib. 6. de restit. c. 1. n. 1. Couarr. ad regulam peccatum 2. part. §. 6. n. 1. Ioannes Medina supra, Sylvestris verbo restit. 7. q. 5. dum docet solimondo liberari furem a restitutione cum eodem modo res fuisset peritura in manu domini, quo perit in manu furi. Dicendum tamen est, patrum referre quod isto, aut illo modo res pereat, si vere apud dominum era omnino peritura absque villa illius utilitate, & si non teneri furem ad restitutionem, si fine illius culpa pereat, quamvis pereat diverso modo. Lessius 1. lib. 1. de iniuriis fortun. dub. 5. n. 92. & Ludovic. Lopez 1. part. instruet. cap. 95. §. addit. tamen in fine. Interim efficaciter probatur ex 1. Rhodia ciuitate; vbi mentio fit de petitione nauis, & non de modo, & liberat nautam a restitutione, quando utraque perit, quamvis contra domini voluntatem, & conuentum pacum ex una in aliam transtulerit merces; quid enim refutari vnam uis pereat nausfrago, alia incendo; aut ambae codicis nausfrago, vel incendo eadem navigatione pereant. Nec obstat, leges procedere in foro judiciali, non in foro conscientiae, quia lex ista sufficienter explicat naturam rei pro utroque foro, & certe contrariat. Authores non videntur contra nos, cum enim dicunt excusando esse fures, & iniquos possessores a restitutione, quando res eodem modo perit apud furem, que est peritura apud dominum & non alter, intelligendi sunt non de eodem modo interitus, sed quantum ad veritatem, & integratatem ipsius interitus.

4. Sed in dubio praefenti de quo interrogatus fui, ego obligauit Titium ad restitutionem aliquod. Nam ipse scribat fuisse plura ex bonis furtiis quadra a Sempronio ab emporibus, quibus facile vendentur, & idem Doctores assertant, quod si dubium esset, an res apud dominum perit, vel quia si apud illum existeret ante interim fuisse vendita, vel distracta, aut ei aliquo modo utilis, tunc quidem ei restituenda esset, vt docet idem Sylvestris dicto verbo restit. 7. num. 5. in fine, Rosella verbo restit. 16. §. 2. Sà verbo debitorum num. 11. Ludovic. Lopez 1. part. in Br. 95. Petrus Nauarri 1. 4. de restit. cap. 1. numer. 2. & Lessius 1. 2. cap. 12. de iniuriis fort. 1. 15. n. 92. §. dixi, & patet exprelse ex 1. cum ref. §. fin. ff. de legibus, vbi si fundus legatus pereat, teneatur debitor ad illum restituto.

restitutionem; quia legatarius potuit illum vendere ante illius intericium; pater etiam ex*l. si verberatum §. ff. de rei vend. & ratio est*, quia in dubiis melior est conditio innocentis, iureque possidentis.

Sup. hoc eum codem Lessio 12. Verum huc breuiter discutienda erit quaestio, tamen in*infia* quid dicendum si res furata pereat apud furem, & possestat*intra* fidei ex dolo, & culpa illorum, cum tam Itaque cursum ad*lin. 7.* & vers. Ab*n. 9.5.* Probatur, quia illa res in se considerata domino praeferita, & infallibiliter erat peritura absque viro illius in*commodo*; ergo etiam*fur* illam culpa sua deuastans, & perdat, non cunctus dominus inferre damnum alicuius considerationis, vel momenti, ut si segetes incendat, quas videt mox eluione apud dominum evenerint; si annonam absumat, quae proiicienda est in mare, vel in naufragio peritura; si interficiat equum, quem hostis erat abducens, quia quamvis in his & similibus casibus rem alienam quis periret, aliener, vel consumat, non censetur damnum notable domino inferre: & ex hoc fundamento sequitur non teneri ad restitutionem illum, qui hominem occidit, qui statim erat moriturus iusta sententia Magistratus, vel naturali morbo; etiam*grauior* peccet, non tenebitur tamen ad restitutionem danni, cum nullum derit.

14. His tamen non obstantibus, aliqui affirmati*sententias* adhaerent, quam tuerit Fagundez in *Decalog. 2. l. 7. c. 17.* Petrus Nauarra *l. 4. de rest. c. 1. n. 17.* Paludanus in *4. diff. 15. g. 2. art. 1. concl. 5.* & à fortiori omnes illi, quos etiam*n. 10.* qui afferunt teneri furem ad restitutionem, si res pereat apud illum, etiam fine culpa illius diuerso modo, & tempore ab eo, quo erat apud Dominum peritura. Et ratio illorum est.

15. Primum, quia culpa nemini debet patrocinari, patrocinaretur autem maxime, si fur, cum res periret culpa sua, ad restitutionem illius non teneretur.

16. Secundò quia latro non debet esse melioris conditionis, quam depositarius, immo nec aequalis: sed depositarius, si nihil accipit pro custodia depositi, tenetur ex dolo, & culpa lata mortalitatis si res apud illum pereat; quamvis illa apud Dominum esset peritura; si autem aliquid accepit, tenetur de culpa leui, & veniali, vt est doctrina certissima in materia de deposito, & commodato; ergo maior cum ratione tenetur latro ad restitutionem, si res apud illum pereat illius culpa lata, & leui, alioquin melioris erit conditionis, quam depositarius.

At ego magis accedo sententiae negatiue, quam tuerit etiam ex Vaquez, & Bonacina Gaspar Hurtadus *disp. 6. de rest. difficult. 3.* & ipse Petrus Nauarra, & Fagundez probabilem vocant.

17. Sed quid si res v. g. pallium Petri erat cum incendi domus ipsius Petri periturum, & de facto dominus periret, & tu id sciens die, vel hora antecedenti illud ab eo furto absulisti, & sic saluum fuit à periculo? Similiter quid si nauis, in qua merces Petri veniebant, peritura omnino erat, & antequam submergeretur, tali*aliqua* merces illius ex illa extraxisti, & salutari*Respondeo* teneri te in conscientia ad restitutionem in vitroque casu, si res extat, vel vendidisti, aut quocumque alio titulo distractasti, quia res *vbi*cumque est, domini sui est, & premium*ac* commodum ex illa instar rei est; quare cum in tuam utilitatem illam distractaris, teneres illam*restituere* Petrus Nauarra *l. 4. de rest. c. 1. n. 2. 6. §. sed quid, & n. 2. 1.* tenetur tamen Petrus tibi solvere premium laboris, & periculi, cui te forte exposuisti, ut rem salvares.

18. Immò si casu fortuito post incendium domus, aut submersionem nauis apud te periret, & fuisti in mo-

ra restituendi illam; teneris illam restituere domino suo, quia morte nocet ei, per quem fit.

19. Similiter si iam non extet, sed ante incendium aut submersionem nauis illam vendidisti, gratis dedisti, aut aliter in tuum commodum distractasti, teneris illam restituere iuxta premium temporis, in quo erat à domino vendenda, aut aliter distractienda: ita id Petrus Nauarra allegatus Dices in nulla damnificauit dominum ille, qui ante incendium rem vendidit, aut alter in seum commodum distractit; immo & qui illam apud se retinet, si quidem est omnino, & sine dubio peritura. Respondeo, hoc parum referr, ubi cumque enim res est, peracto eo casu domini sui est, & id falsatis fuit domini, alioquin licet omnibus, qui ad succurrentem incendium, aut naufragia accedunt, res perituras sibi accipere, quo quid absurdius; tenetur tamen dominus rei compenfare laborem positum in ea re ab incendio extrahenda.

RESOL. XIII.

Ali res furata consumpta tamen in extrema necessitate, illa transacta, si restituenda?

Et an talis obligatio consurgat, si ante extremam necessitatem quis acceperat per contractum transactuum dominij, per mutuum, vel emptionem, quia re sua prouidit, nec erat in extrema necessitate rei alienae?

Et quid, si acceperat non per contractum transactuum dominij, sed comodacione depositum, conductum, vel etiam per delictum, si em consumpsit in extrema necessitate?

Et notatur, quod non solum extrema necessitas, sed etiam gravis tua, vel proximi, (qualis est periculum morbi magni famis, nuditatis, capinacis, vel diuinis, ac terri carceris, vel similitudinum afflictionum,) excusat à restitutione, quandovis durat.

Et virum, si venerit ad laudem fortunam, teneatur restituere sic accepit, vel non?

Et an vero creditori existenti in simili necessitate morbi famis, &c. debet restituere? Ex part. II. tr. 5. & Misc. 5. Ref. 13.

S. I. A ssero, quod si aliquis accepit rem, quam consumpsit in ipsa extrema necessitate, nunquam consurgere obligacionem restituendi; quia tunc omnia sunt communia, & quia non tenetur ratione rei acceptae, cum non extet, nec ratione acceptationis, non quidem iniuste, cum iuste & licet acceperit, non etiam iuste, quia non accepit per contractum iustum. Si vero coniunctus in extrema necessitate rem quam accepit à creditore ante necessitatem extreamam, docet hac communior sententia postea consurgere obligacionem restituendi, quia contracta erat ante necessitatem ex iusta acceptione, ut super contractum eam accepit, vel ex iniuste, vel si per furtum, & vias, &c. Ita docet Scotus, & Richard, Gabriel, Paluda, Angel, Rossella, Armil, Sylvest. Restitutio 5. n. 2. & alii quos sequuntur Azor. 10. 3. lib. 4. c. 39. §. altera difficultas, & Valentia part. 4. diff. 5. 9. 6. punt. 7. §. secund. Vide etiam Galaparenz Hurtado de charitate diff. 3. difficult. 11. & de iustitia diff. 9. difficult. 1. & Trulleni in decal. 10. 2. lib. 7. c. 15. dub. 1. num. 3. vbi si ait, Si res non extat, sed consumpta est in extrema necessitate, si iniuste anteac sit excepta, ut si ante necessitatem furatus sis, teneris postea, quia obligatio ante contractum per necessitatem subsequenter, non est extincta, sed manet consolopita. Ita ille, quibus addit. Ioann. Vigiles de iust. tract. 3. c. 6. dub. 1. n. 5. & Maledictum tract. 4. c. 7. dub. 1. §. Dico primo, Bassium verba restitutio 5. §. 1. n. 4.

2. Affero secundò, probabilem esse opinionem Petri à Nauarra lib. 4. c. 4. dub. 4. n. 25. qui ait consurgere talem obligationem

Sup. hoc in Ref. 1. n. 7. & in rom. 4. 11. 7. ref. 5.

Sup. hoc in Ref. 1. n. 7. præterite §. Prima paulo post initium, a vers. At vero